

ALBERTUS ARCHIDIACONUS THEMESIENSIS. ÎN TRE CELE TEMPORALE ȘI CELE SPIRITUALE

Adrian Magina*

Cuvinte cheie: *Albertus Archidiaconus, Timiș, Banat.*

Mots clés: *Albertus Archidiaconus, Timiș, Banat.*

În prima jumătate a secolului al XV-lea o dispută între două familii proeminente ale Banatului de câmpie – Himfy și Dáncs¹ – a dat posibilitatea afirmării lui Albert arhidiacon de Timiș și vicar general al episcopiei Cenadului. Personajul în cauză era deja cunoscut în istoriografia mai veche² dar actele emanate cu această ocazie oferă cele mai consistente indicii despre activitatea sa și sfera de competență a instituției pe care o coordona. Se pot urmări astfel atribuțiile unui oficial al bisericii romano-catolice din Banat prin prisma celor două funcții deținute: arhidiacon și vicar episcopal.

Instituția arhidiaconatului își găsește originea în primele secole ale bisericii creștine, fiind menționată - cu evidente competențe incipiente – încă din secolul al IV-lea. Modelul a fost preluat de biserica apuseană în secolul VIII atingând apogeul în secolele XI-XIII. Până la mijlocul veacului al XVI-lea la Conciliul de la Trento arhidiaconul, membru al capitlului catedral în același timp, avea în teritoriu o autoritate comparabilă cu aceea a superiorului său canonic, episcopul. Hotărârile tridentine au redus drastic sfera de competență a acestui oficial ecleziastic, ducând în timp la disoluția instituției³.

În cadrul Regatului maghiar biserica romano-catolică a preluat modelul organizatoric al instituțiilor pe filieră germană sau italiană. În acest sens putem urmări și întemeierea diecezei Cenadului care își leagă numele de venețianului Gerardo de Sagredo. La fel ca și în celelalte

episcopii maghiare în dieceza bănățeană au fost implementate toate instituțiile subdiacente printre care se numără și arhidiaconatul. Primele știri despre existența acestor oficiali ai bisericii în Banat sunt destul de târzii, provenind de la sfârșitul secolului al XIII-lea. Faptul trebuie pus în legătură cu întinderea graduală a autorității episcopale în teritoriu. Primul arhidiacon menționat în documente este din anul 1285 în districtul arhidiaconal de dincolo de Mureș. În același an este amintit și arhidiaconul de Caraș, pentru ca trei ani mai târziu să fie pomeniți cei de Arad și de Keve. În mod surprinzător în zonele cel mai bine populate de credincioșii romano-catolici, Timiș și Cenad, acești oficiali sunt amintiți doar în 1322 respectiv 1333. Relativ în aceeași perioadă sunt amintite alte două districte arhidiaconale, Torontal, în 1329 care prelua de fapt jurisdicția deținută anterior de arhidiaconatul de Keve, și Sebeș în 1334⁴. Structura instituțională a celor șapte districte conduse de arhidiaconi a rămas neschimbată până la ocuparea Banatului de către otomani la mijlocul secolului al XVI-lea.

În cazul ungar autoritatea arhidiaconului se suprapunea în teritoriu autorității politice reprezentate de comitat. În episcopia de Cenad excepția o face districtul de dincolo de Mureș a cărui întemeiere a fost legată de existența capitlului asociat dedicat Mântuitorului⁵.

* Muzeul Banatului Montan, Bd. Republicii, nr.10, Reșița, e-mail: adimagina@gmail.com.

¹ Pentru cele două familii sunt utile informațiile oferite de Lendvai Miklos, *Temesvármegye nemes családjai*, Budapesta, (1896), 34; 67-68.

² În acest sens Borovszky Samu, *Csanád vármegye története 1715-ig*, vol. I, Budapesta, (1896), 405-406.

³ Introduceri utile în subiect în articolul lui B. Panzram, Archidiacon. *Lexikon des Mittelalters*, ed. J.B. Metzler, (2000), col. 896-897; sau în *Enciclopedia Catholica*, vol. I, sub voce – archidiacon. Hotărârile tridentine pot fi găsite în original în *Sacrosancti et oecumenici Concilii Tridentini*, Tyrnavia, 1765 sau în traducerea engleză a lui J. Waterworth, *The Council of Trent*, Londra, (1848).

⁴ Pentru situația din Ungaria articolul lui Érszegi Géza, Esperes. *Korai magyar történeti lexikon (9-14 század)*, Budapesta, (1994), 198-199 și foarte bine documentatul studiu al lui Szeredy József, *Egyházjog*, vol. I, Pécs, (1879). Pentru cazul diecezei de Cenad: Borovszky S., *op. cit.*, 346-456; Szentklároy Jenő, *A csanád egyházmegye plébániák története*, vol. I, Budapesta, (1898); Koszta László, Dél – Magyarország egyházi topográfiája a középkorban. *Dél Alföld és Szer*, Szeged, (2000), 41-77; Petrovics István, A Duna-Tisza-Maros-köz és Temesvár egyházi viszonyai a középkorban. *Erdélyi várostörténeti tanulmányok*, Miercurea Ciuc, (2003), 43-68; Dumitru Țicu, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Cluj-Napoca, (2007), 14-20.

⁵ Szentkláray J., *op. cit.*, 15-21.

Așa cum aminteam arhidiaconii proveneauă dintre membrii capitulurilor catedrale deținând și funcția de canonic. Se pare că în unele cazuri exista o legătură inseparabilă între funcția de decan al capitulului și aceea de arhidiacon⁶. În perioada secolelor XIII-XV autoritatea arhidiaconilor este distinctă de a episcopului intrând uneori în conflict cu drepturile titularilor diecezei. Cele mai semnificative competențe erau atât de natură spirituală cât și temporală: ajutau episcopii la slujbele importante, examinau și prezentau novicii episcopului, introduceau în funcții clerul secular și cel monahal (abații), supravegheau clericii din sfera lor de autoritate, se îngrijeau de lăcașurile de cult din subordine, supravegheau veniturile bisericesti, puteau ține acel *sinodus archidiaconalis*, la care participau atât preoții din subordine cât și mireni care urmau să fie judecați din anumite pricini. Cele mai importante atribuții erau aceea de a ține un tribunal arhidiaconal, în care puteau interveni în problemele de drept marital, moral și disciplină, posibilitatea de a introduce cenzura ecleziastică, de a excomunica și de a face viziții canonice în districtul subordonat. Această din urmă competență, împreună cu dreptul de a judeca cauze matrimoniale și criminale, le sunt îngrădite arhidiaconilor în urma Conciliului de la Trento. Tot atunci își pierd și dreptul de a mai excomunica sau de a lua măsuri speciale împotriva clerului subordonat. Vizitația canonică de care aminteam era considerată, probabil, cel mai reprezentativ drept arhidiaconal deoarece oficialul își vizita anual districtul din subordine colectând cu această ocazie și o taxă de la preoți numită *procuratio*⁷.

De foarte multe ori drepturile și îndatoririle arhidiaconului se intersectau cu acelea ale vicarului episcopal care era ales de cele mai multe ori din rândul corpului arhidiaconal. Inițial vicarul a apărut pentru a suplini lipsa unui titular al diecezei dar în timp se coagulează definitiv ca o instituție, impunându-se pe la mijlocul secolului al XIV-lea. În această funcție erau aleși sau numiți de obicei arhidiaconii care aveau licența sau doctoratul în drept canonic. Situația este conformă cu prevederile sinodului de la Buda care cerea ca arhidiaconii să aibă aceleași studii pentru a accede în funcție. Cele mai multe cazuri în care vicarii episcopali erau implicați erau de natură patrimonială, subsumate acelor *causae matrimoniales*. Frecvent apare în practica juridică a acestor vicari probleme de matrimoniu și

consecințele acestuia dar și aspecte legate de dreptul de moștenire pe linie feminină, *quarta filialis* sau *quarta puellaris*. Un ultim aspect care trebuie menționat este dreptul vicarilor de a controla dogma și practicile religioase având certe competențe în combaterea ereziei⁸.

În cazul oficialului ecleziastic la care mă voi referi, cele două sfere de competență se suprapun, el fiind atât arhidiacon de Timiș cât și vicar episcopal în același timp. De la primul arhidiacon de care se știe, Ștefan, și până la ultimul, George Komlosi, până în prezent sunt cunoscute 16 persoane care s-au succedat în funcția arhidiaconală a Timișului⁹. Acest arhidiaconat era cel mai reprezentativ din dieceza Cenadului ca întindere teritorială și număr de localități. Era împărțit în trei decanate: de dincoace de Timiș cu 30 de localități, dintre Timiș și Bârzava cu 28 și dintre cele două Timișuri cu 26 de localități, însumând așadar 84 de așezări¹⁰.

Despre Albert, al nouălea arhidiacon de Timiș dintre cei cunoscuți, nu știm nimic anterior primei sale apariții pe acest post în 1427. În mod similar celorlalți este posibil ca și el să fi avut studii superioare. Singurul student cu acest nume provenind din Banat a fost Albert de Kerot, familiar al prepozitului de Cenad și viitor episcop, Ladislau Marczali. Împreună cu alți patru studenți era înmatriculat la Universitatea din Viena în anul 1419¹¹. Există probabilitatea ca cel care a studiat la Viena în acel an să fie identic cu viitorul arhidiacon. În 1423 Ladislau Marczali a ocupat scaunul episcopal de la Cenad¹² și este posibil să și fi propulsat familiarul în funcția arhidiaconală. Actul din 13 aprilie 1427 reprezintă prima mențiune a lui ca titular al acestui oficiu¹³. Până în anul 1433 prezența sa este consemnată în alte patru documente emise de capitlul din Cenad în diverse probleme de patrimoniu¹⁴. Fiind unul dintre canonicii capitulari Albert rezida în Cenad, atribuțiile sale în teritoriu fiind exercitate prin

⁸ Adinel Dincă, Vicarii generali ai episcopului Transilvaniei în secolul al XIV-lea, în curs de apariție în *Anuarul Institutului de Istorie „Georg Bariț”*. Mulțumesc pe această cale colegului și prietenului A. Dincă pentru că mi-a pus la dispoziție acest material; K. Vekov, *op. cit.*, 115 pentru prevederile sinodului de la Buda.

⁹ Borovszky S., *op. cit.*, 404-407.

¹⁰ Szentklároy J., *op. cit.*, 36-40.

¹¹ Costin Feneșan, Studenți din Banat la universitățile străine până la 1552. *RI*, (1976), 1956.

¹² Borovszky S., *op. cit.*, 359.

¹³ Pesty Fryges, *Oklevelek Temesvármegye és Temesvárváros történetéhez*, ed. Ortway Tivadar, vol. I, 614 în formula *Albertho Themesiensi*. Documentul este publicat de editor fără datarea exactă a zilei. Pentru data exactă Borovszky S., *op. cit.*, 405.

¹⁴ *Ibidem*.

⁶ Károly Vekov, *Locul de adevărită din Alba-Iulia (secolele XIII-XVI)*, Cluj-Napoca, (2003), 120.

⁷ Szeredy J., *op. cit.*, 516-521; Szentkláray J., *op. cit.*, 7-8.

intermediul unor subordonați, în acest sens fiind amintit vice-arhidiaconul Ștefan de Timișoara în 1435¹⁵.

Conflictul de care aminteam ivit între familiile Himfy și Dáncs în problema bunurilor de proveniență maritală a necesitat intervenția unui oficial al bisericii pentru medierea disputei. În aceste condiții Albert este numit vicar episcopal cu scopul de a soluționa problema. Cazul nu este singular în dieceza bănățeană, primul vicar episcopal cunoscut, Iacob, fiind numit de către episcopul Ioan în 1391 tot pentru a rezolva o dispută atribuită acelor *causae matrimoniales*¹⁶. Dreptul canonic prevedea numirea unui vicar în anumite cazuri: al îmbolnăvirii episcopului, a întinderii extreme a diecezei care ar fi fost greu de guvernat sau pentru rezolvarea unor cazuri speciale, așa cum sunt cele legate de matrimoniu¹⁷. Spre diferență de Cenad, în Transilvania apariția instituției vicariale a fost pusă în legătură cu exercitarea atribuțiilor episcopale în absența unui titular al diecezei¹⁸.

În perioada 19 august 1433 - 12 martie 1435 Albert emite un număr de 13 documente la care se adaugă alte patru acte care îi sunt adresate, toate în legătură cu disputa inter-nobiliară amintită¹⁹. Numărul relativ mare de acte pentru o perioadă scurtă de timp, emise de către acest oficial a dat posibilitatea conturării unor aspecte privind sfera sa de competență. Încă din primul document se intitulează *archidiaconus Temesiensis, canonicus et vicarius ecclesiae Chanadiensis*²⁰, cumulând astfel o dublă autoritate jurisdicțională. În alte câteva documente apare formula *vicarius in spiritualibus generalis*²¹ ceea ce indică o sferă de competență largită a deținătorului funcției.

Intervenția lui Albert în disputa dintre Himfy și Dáncs face parte, după cum aminteam, din sfera de jurisdicție a vicarului și mai puțin de pe poziția arhidiaconului. Alături de problemele juridice poate fi urmărită și colaborarea între diferitele segmente ale ierarhiei ecleziastice din teritoriu pentru că cele mai multe scrisori sunt adresate preoților din Cuicești, Remetea, Halimba și Duboz²², actori care relaționează direct cu cei aflați în conflict. Nereușita soluționării pașnice a

disputei a generat reacția oficialului bisericesc prin apelul la cea mai serioasă metodă coercitivă, interdictul ecleziastic, aruncat asupra familiei Himfy în 1435, fapt ce presupunea o izolare extremă, nobililor respectivi fiindu-le refuzate orice fel de servicii religioase iar pe de altă parte membrilor comunității fiindu-le interzis orice contact cu aceștia²³.

În prima jumătate a anului 1434 murea episcopul Ladislau Marczali²⁴. Potrivit aceluiași drept canonic în termen de câteva zile canonicii trebuiau să numească un vicar pentru dieceza aflată în *sedes vacantia*²⁵. În 7 mai 1434 Albert este încă amintit ca arhidiacon și vicar²⁶; după moartea episcopului colegiul canonicilor a decis înlocuirea sa din oficiul vicarial pentru că în iulie 1434 în această demnitate este pomenit Ștefan cantorul *vicarius in spiritualibus per capitulum deputatus*²⁷. De abia la începutul anului următor, cu asentimentul aceluiași capitol, Albert revine în funcția vicarială, exercitându-și dreptul de a arunca interdictul amintit, intitulându-l în această dată fiind *archidiaconus Themesiensis, canonicusque ecclesie Chanadiensis nec non per honorabile capitulum eiusdem sede vacante vicarius in spiritualibus ac causarum auditor generalis* semnificând deplina autoritate deținută în lipsa episcopului²⁸. Încheierea pentru moment a disputei între cele două familii face ca actele emise de către arhidiacon să devină o raritate, cel puțin până în momentul actual al cunoașterii surselor. O excepție o reprezintă scrisoarea din 1436 prin care Albert, din perspectiva vicarului solicită sprijin inchișitorului italian Jacobo della Marchia în eradicarea ideilor husite care pătrunseseră în dieceză în primele decenii ale secolului al XV-lea²⁹. În 1438 scaunul episcopal este ocupat de către Petru, fapt ce a determinat pierderea funcției de vicar de către Albert și intrarea arhidiaconului de Timiș într-un con de umbră. La aceasta a contribuit și faptul că episcopul Petru (1438-1457) era de origine sau înrudit cu familia Himfy³⁰, excomunicată de către

²³ Dl. 54909.

²⁴ Borovszky S., *op. cit.*, 359.

²⁵ La conciliul de la Trento s-a hotărât ca această perioadă să nu depășească 8 zile, *The Council of Trent*, trad. J. Waterworth, Londra, (1848), 223.

²⁶ Dl. 54867.

²⁷ Dl. 54877.

²⁸ D. 54909.

²⁹ Georgius Fejér, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, vol. X/7, Buda, (1843), 810. Încă din 1411 un student din dieceza Cenadului era eliminat de la universitățile din Praga și Viena pentru ideile husite, C. Feneșan, *op. cit.*, 1948.

³⁰ Borovszky S., *op. cit.*, 360.

¹⁵ Magyar Országos Levéltár, Diplomatikai Levéltár (în continuare Dl.), 54909. Atribuțiile vice-arhidiaconului la Szeredy J., *op. cit.*, 521-526.

¹⁶ Dl. 42478.

¹⁷ Szeredy J., *op. cit.*, 510.

¹⁸ Adinel Dincă, *op. cit.*

¹⁹ Vezi anexele.

²⁰ Dl. 54821.

²¹ Dl. 54829, Dl. 54833.

²² A se vedea anexele.

Albert. Doar câteva scrisori de punere în posesie emise de către capitlul din Cenad îl mai amintesc sporadic pe Albert. Ultima sa menționare este din 5 februarie 1445. Probabil la începutul acestui an sau la începutul celui următor a decedat, urmașul său fiind deja amintit în 26 mai 1446³¹.

Importanța prezenței lui Albert în funcția de arhidiacon de Timiș între 1427 și 1445 și vicar episcopal între 1433 și 1437 este dată de faptul că a fost singurul oficial ecleziastic din acest teritoriu de la care au rămas un număr destul de mare de documente. Chiar dacă este vorba numai despre rezolvarea unei dispute inter-nobiliare, scrisorile respective oferă dovada ariei jurisdicționale a celor două instituții dar și modalitatea de disciplinare a credincioșilor avută de oamenii bisericii în Evul mediu târziu. Cu toate că nu a ieșit din tiparele funcției acest oficial a reușit să conducă pentru o scurtă perioadă destinele diecezei de Cenad jonglând între cele spirituale și cele temporale.

ANEXE:

I

19 august 1433, Cenad

Original: Magyar Országos Levéltár (MOL), Dl. 54821, hârtie, pe verso, pecete de închidere aplicată în ceară verde.

Copie: MOL, P 1732 Fekete Nagy Antal hagyatéka, 1 tétel, 1 csomó, *Temesi bántóság oklevéltára 1431-1440*, 745.

Albertus archidiaconus Themesiensis
canonicus et vicarius
ecclesie Chanadiensis

Iniugimus vobis sub pena excommunicationis, quatenus accedentes personaliter ad Kewesd¹, ibique magnificum dominum Danch de Maczadonya contra et adversus nobiles viros Ladislaum, Nicolaum et Frank filios Stephani filii Petri dicti Hym ac nobilem dominam Annam relictam condam Emericii similiter Hym de Remethe ratione dotum et rerum parafernalium ipsis ab eodem domino Danch provenire de iure debentium et aliis exinde sequentibus ad octavum diem datarum presentium nostram citetis in presentiam ad obiecta eorum responsurum seriem

³¹ *Ibidem*, 406.

siquidem vestre citationis nobis conscientiose rescribendo et presentibus in specie remissis. Datum Chanadini feria quarta proxima ante festum sancti Stephani regis, anno Domini etc. XXXIII.

Verso: Discretis viris dominis Johanni de Remethe et N. de Dubaz ecclesiarum plebanis nobis in Christo dilectis citatorum par.

1. Cuiști, cetate regală și așezare ambele dispărute, localizate la Bocșa Română, județul Caraș-Severin.

II

31 august 1433¹, Cenad

Original: MOL Dl. 54824, hârtie, pe verso, pecete de închidere aplicată în ceară verde.

Copie: MOL, P 1732 Fekete Nagy Antal hagyatéka, 1 tétel, 1 csomó, *Temesi bántóság oklevéltára 1431-1440*, 746.

Albertus archidiaconus Themesiensis
canonicus et vicarius
ecclesie Chanadiensis

Iniugimus vobis sub pena excommunicationis, quatenus accedentes personaliter ad Kewesd, ibique magnificum dominum Nicolaum filii Petri de Maczadonia et Nicolaum filium eiusdem contra et adversus nobiles viros Ladislaum, Nicolaum et Frank filios condam Stephani filii Petri dicti Hym ac nobilem dominam Annam, relictam condam Emericii similiter Hym de Remethe ratione dotum et rerum parafernalium ipsis ab eidem provenire iuxta regni consuetudinem debentium et aliis exinde sequentibus ad qundecimum diem datarum presentium nostram citetis in presentiam ad obiecta eorum responsuros. Seriem siquidem vestre citationis nobis rescribendo conscientiose. Presentibus in specie remissis. Datum Chanadini feria secunda proxima post festum decollationis sancti Johannis, anno etc. XXXIII.

Verso: Discretis viris dominis Johanni de Remethe et N. de Dobaz ecclesiarum plebanis nobis in Christo dilectis citatorum post.

Însemnare în josul paginii documentului: Pater noster in Christo honorande. Fecimus mandatum vestre discretionis quia accesimus ad Kewesd et ibique magnificum virum Nicolaum

Petri et alterum Nicolaum filium eiusdem citavimus ad quindecimum diem datarum presentium responsuros.

Albertus archidiaconus Themesiensis
canonicus et vicarius
ecclesie Chanadiensis

1. Un mandat identic din aceeași dată - Dl. 54825.

III

4 septembrie 1433, Cenad

Original: MOL Dl. 54826, hârtie, pe verso, pecete de închidere aplicată în ceară verde.

Copie: MOL, P 1732 Fekete Nagy Antal hagyatéka, 1 tétel, 1 csomó, *Temesi bászág oklevéltára 1431-1440*, 747.

Albertus archidiaconus Themesiensis
canonicus et vicarius
ecclesie Chanadiensis

Damus pro memoria, quod cum iuxta aliarum literarum nostram citatoriarum magnificus dominus Danch de Maczadonia in causam attractus contra et adversus nobiles viros Ladislaum Nicolaum et Frank filios Stephani filii Petri dicti Hym ac nobilem dominam Annam relictam condam Emericii similiter Hym dicti ac Remethe feria secunda proxima post festum decollationis sancti Johannis baptiste coram nobis comparere debuisset, ipso tandem termino instante per prefatos nobiles legitimis diebus a horis sufficiente expectabus nostram in presentiam non venit, neque misit unde ipsorum consuetudine sedis nostre requirente in iudiciis consuetis commisimus fore convictum, si se rationabiliter non potent excusare. Datum Chanadini quinto die termini prenotati, anno Domini etc. XXXIII°.

Verso: Pro nobilibus Ladislao, Nicolao et Frank filiis Stephani filii Petri dicti Hym de Remethe actoribus et aliis infrascripti contra magnificum dominum Danch de Maczadonia in causam attractum iudicialis par.

IV

3 octombrie 1433, Cenad

Original: MOL Dl. 54828, hârtie, pe verso, pecete de închidere aplicată în ceară verde.

Copie: MOL, P 1732 Fekete Nagy Antal hagyatéka, 1 tétel, 1 csomó, *Temesi bászág oklevéltára 1431-1440*, 751-752.

Circumspecti et discreti viri. Quamquam nos per alias litteras nostras exinde confectas et emanatas aduicatorie datas et confectas commiserimus, ut magnificus Dancz de Maczedonia in termino per nos eidem assignato contra nobiles viros Ladislaum, Nicolaum et Frank filios Stephani filii Petri dicti Hym de Remethe ac nobilem dominam Annam relictam condam Emericii similiter Hym dicti de eadem actores per formam iuris legitime attractum ad instantiam Nicolai Zeremi dicti procuratoris legitimi eiusdem domini Dancz ad actionem et aquisitionem prenotatorum nobilium et domine propter cause arduitatem in terminum per nos in eidem litteris nostris eidem consignato respondere debuisset. Quoquidem termino adveniente prenotatus dominus Dancz legitime comparere non curavit, ad actionemque prenotatorum respondere noluit, immo recusavit, pro quibus actoribus prenotatas nobilis vir Ladislaus in sua ac prenotatorum nobilium personis cum sufficiente procuratorio comparendo legitimisque diebus et horis sufficientibus expectatus eundemque dominum Dancz contumacia accusando, exindeque iudicium et iustitiam ipsis actoribus impetrando. Nosque ipsis petitionibus unacum universis dominis de capitulo acquiescentes decrevimus, quomodo prenotatus dominus Dancz prelibatis actoribus hac vice in expensis pro eorum iuramentum levando et factis sit idempnandus ulteriusque in uno termino per nos iuridice assignando contra annotatos actores ad actionem eorundem actorum responsurus teneatur comparere de super habundandi, pro (eo) vestris discretionis in virtute sancte obedientie et sub excommunicationis pena firmiter precipiendo mandamus, quatenus receptis presentibus, dum per eosdem requisiti fueritis, accedatis prenotatum dominum Dancz, amoneatis et inducatis que et nos tenore presentium sit a iure amonemus et indicamus per presentes, ut ipse dominus Dancz quintodecimo die presentium ad deponendum expensas premissas ac ad actionem eorundem responsurus, ut premititur, hic coram nobis legitime comparere debeat de super habundandi, qui si fecerit, bene quidem, alias certificando eundem ibidem, quod ad pertis coram nobis instantis unacum pleno capitulo iure dictante contra partem non comparentem ad ulteriora procedemus causa in eadem et quid in premissis faceritis cum tota executione vestra in

hac parte facienda ad eundem terminum per vestras litteras sigillis vestris propriis clausas nobis rescribatis consciencie presentibus in specie remissis. Datum Chanadini sabbatho proximo post festum beati Michaeli archangeli, anno Domini millesimo quadringentesimo tricesimo tertio.

Et ego Andreas Ladislai de Themeswar notarius in premissis

Verso: Circumspectis et discretis viris dominis Johanni de Remethe et Michaeli de Egerzeg ecclesiarum plebanis nobis reverendis sincere dilectis.

Însemnare în josul paginii documentului: Orationes in Christo. Discrete vir domine. Fecimus mandatum vestre discretionis, quia accesimus ad oppidum Kewesd, ibique magnificum dominum Danch ammonuimus et induximus quindecim diem datarum presentium ad deponendum expensas ad actionem eisdem responsurum.

V

Înainte de 21 octombrie 1433, Cenad

Original: MOL Dl. 54848, hârtie, pe verso, pecete inelară aplicată în ceară verde.

Copie: MOL, P 1732 Fekete Nagy Antal hagyatéka, 1 tétel, 1 csomó, *Temesi bánság oklevéltára 1431-1440*, 753.

Albertus archidiaconus Themesiensis canonicus et vicarius ecclesie Chanadiensis,

Quia magnificus dominus Danch de Macedonia iuxta continentiam aliarum litterarum nostrarum contra nobiles viros Ladislaum, Nicolaum et Frank, filios Stephani filii Petri dicti Him de Remethe, actores feria quarta, in festa scilicet undecim millium virginum coram nobis comparere et expensis in altero termino priori partibus adversis pro non comparentia eiusdem solvi debere adiucationiam per eosdem actores fide eorum mediante moderandis satisfacere ac ad [...]esset¹ certificatus super inde, quod si in termino predicto non compareat, tunc ad instantiam [...]eum¹ iures ordine observato ad ulteriora procedamus. Et quia ipso termino adveniente (...)¹ [legi]timum¹ suum procuratorem voluit comperere, pro eo vobis et vestrum ut a que in virtute sacte obedientiae et sub excommunicationis

pena iniugimus, quatenus visis presentibus accedendo personaliter ad (...)¹ magistri Danch, ipsum rursus et iterato noneatis et inducatis, ut quintodecimo (...)¹ coram nobis comparere ad actionemque actorum respondere et de dictis (...) satisfacere teneatur, qui si fecerit benequidem, alias elapsis ipsis quindecim (...)¹ Danch interdictum ecclesiasticum [...]itis¹ in mandatis seriem vero (...)¹ rescribatis presentibus in specie remissis [...]o¹ tricesimo tertio.

Verso: Circumspectis et discretis viris dominis (...)¹.

1. Documentul deteriorat și ilizibil.

VI

2 noiembrie (1433)¹, Remetea

Original: MOL Dl. 56609, hârtie, pe verso, 2 peceti inelare aplicate.

Copie: MOL, P 1732 Fekete Nagy Antal hagyatéka, 1 tétel, 1 csomó, *Temesi bánság oklevéltára 1431-1440*, 754.

Inclinationi animi ad optationem totius itaque boni vestre paternitati. Presens scriptum sit vestre paternitati, quod accesimus ad oppidum Kewesd et fecimus mandatum vestre devotionis secundario vice magnificum virum dominum Danch ammenuimus et inducimus ut quinto decimo die datarum presentium coram vobis comparere ad actionemque prefatorum actorum respondere de dictis expensis moderandis satisfacere teneatur. Scripta in Remethe², feria secunda post festum Omnium Sanctorum .

Johannes sacerdos de eadem Remethe et Michael de Egereseg.

Verso: Honorabili viro domino Alberto et vicario ecclesie Chanadiensis patri et domino S. plurimum in Christo diligendo.

1. În regestele diplomelor medievale ale regatului ungar, întocmite de colectivul de cercetători de la Arhiva Națională Maghiară și publicate în varianta electronică pe CD (*A középkori Magyarország levéltári forrásainak adatbázisa, szerkesztette Rácz György, Budapest, 2003*), documentul de față este datat în intervalul 1360-1370. Raportându-se la documentele a căror datare este sigură și corelându-l cu logica evenimentelor, în special cu perioada cât Albert a fost arhidiacon de Timiș, Fekete Nagy Antal îl datează în anul 1433.

2. Remetea sat dispărut în apropiere de comuna Berzovia județul Caraș-Severin.

VII

3 noiembrie 1433, Timișoara

Original: MOL transumpt în documentul nr. VIII.

Copie: MOL, P 1732 Fekete Nagy Antal hagyatéka, 1 tétel, 1 csomó, *Temesi bánság oklevéltára 1431-1440, 755.*

Venerabilis vir frater noster. Noveritis quod causa que inter nos ab una ac filios Hym de Remethe ab altera partibus super dote et rebus parafernalis vertebatur coram nobis condam causam eidem filii Hym mediantibus litteris suis per dominum Stephanum cantorem, compatrem nostrum carissimum ad manus vestras et eisdem Stephani cantoris submissent terminandum. Nosque ut viris fuerit, iuxta regni consuetudinem, nos de solutione non defendemus, unde vestram amicitiam et fraternitatem et intimis requirimus, quatenus condam causam ad regressum eiusdem domini Stephani cantoris dignemini differre et prorogare et quitquid cum causa diffini veritis promottimus in his scriptis motum habere et tenere.

Scripta in Themeswar, feria tertia proxima post festum Omnium Sanctorum, anno at Domini etc. XXXIII

Danch de Maczadonia ad queris vestra beneplacita

Verso: Venerabili domino Alberto archidiacono Themensi canonico et vicario ecclesie Chanadiensis, amico et fratri nostro honorando.

VIII

7 noiembrie 1433, Cenad

Original: MOL Dl. 54829, hârtie, pecete inelară de închidere, aplicată în ceară verde sub text.

Copie: MOL, P 1732 Fekete Nagy Antal hagyatéka, 1 tétel, 1 csomó, *Temesi bánság oklevéltára 1431-1440, 756-757.*

Albertus archidiaconus Themensis, canonicus et vicarius ecclesie Chanadiensis in spiritualibus generalis. Memorie commendamus, quod cum nos sabatho proximo ante octavas Omnium Sanctorum proxime preteritum pro faciendo iudicio unacum nostris coassessoribus tribunal iudiciale sedissemus, specialiter causas inter magnificum dominum Danch de Maczadonia ac filios Hym de Remethe iusto inis equitate definire et discutere voluisscemos, tunc providus

Nicolaus dictus Zeremi legitimus procurator eiusdem domini Danch exhibuit et presentavit nobis quasdam litteras predicti domini Danch a largo sic scriptas: Venerabili domino Alberto archidiacono Themensi, canonico et vicario ecclesie Chanadiensis amico et fratri nostro honorando. Ab intra vero: Danch de Maczadonia, ad queris vestra beneplacita. Charum quidam litterarum exhibitione ibidem et instanti Laurentius dictus Zekos legitimis procurator prefatorum filiorum Hym petivit nos debita cum instantia ut tenerem earundem presentibus litteris nostris sub nostro sigillo dare et concedere dignaremur pro dictorum filiorum Hym uberiorem ad cautelam quidem litterarum tenet talis est: (urmează documentul nr. VII). Nos igitur petitionibus dicti Laurentii procuratoris filiorum Hym attendentes fore iustam et iuri consonam tenores predictarum litterarum domini Danch nil addendo nilque diminuendo de verbo ad verbum presentibus litteris nostris transcribi et transsumi facientes eisdem filiis Hym duximus concedendas, uberiorem eorum ad cautelam. Datum Chanadini, termino in predicto anno Domini supradicto.

Ego Jacobus Michaelis notarius in premissis.

IX

8 noiembrie 1433, Cenad

Original: MOL Dl. 54830, hârtie, pe verso, pecete inelară de închidere aplicată în ceară verde.

Copie: MOL, P 1732 Fekete Nagy Antal hagyatéka, 1 tétel, 1 csomó, *Temesi bánság oklevéltára 1431-1440, 758-759.*

Albertus archidiaconus Themensis
canonicus et vicarius ecclesie Chanadiensis

Circumspecti viri nobis in Christo dilecti. Committere per alias certas litteras nostras monitorias superinde emanatas contra magnificum virum dominum Danch de Maczadonia in causam attractum ad instantiam nobilium virorum Ladislai, Nicolai et Frank filiorum Stephani filii Petri dicti Hym de Remethe actorum, quindecimo die festi scilicet undecim milium virginum proxime preteriti iuxta modum et processum eorundem litterarum nostrarum ad deffinitivam sententiam procedere debuissemus, tamen ipso quindecimo die diei prenotate adveniente pro ipsisque partibus prenotatis procuratoribus legitimis, videlicet pro prenotatis actoribus Laurentio dicto Zekas, pro in causam

attractia Nicolao dicto Zeremi comparentibus ex voluntate eorundem procuratorum et de consuetudine sedis nostre id requirente annuimus et concessimus, ut prenotatus magnificus dominus Danch personaliter aut legitime cum sufficienti procurator mandato contra prenotatos actores similiter comparendo octavo die datarum presentium sine crastinatione coram nobis de omnibus actionibus et aquisitionibus moderationibusque expensarum in eisdem litis processu per prenotatos actores factis et fiendis monitionibusque canonicis exinde actatitatis personaliter compareant contra se invicem satisfacturi et responsuri ac deinteressendi. Quare vobis in virtute sancte obedientie et sub excommunicationis pena precipimus et mandamus, quatenus statim receptis presentibus accedatis personaliter vel alter vestrum accedat, prenotatas partes, ammonetis et inducat, quas et nos tenore presentium sic ammonemus et inducamus, ut ipse partes prenotate iuxta continentias omnium aliarum litterarum nostrarum superinde contra se invicem confectarum et emanatarum pro rehabendis eorum iuribus ipso octavo die, ut premittitur, sine crastinatione advenientes [coram nobis]¹ compareant eorum ius in hac parte reportaturi certi [ficando ipsas]¹ partes, quod si qua partium in eodem octavo die compareri, bene quidem, [alioquin ipsis octavis]¹ (...) ² ad instantiam partis coram nobis comparentis contra partem non [comparentem]¹ (...) ³ prout dictaverit ordo iuris, procedemus causa in eadem (...) ⁴ eundem terminus sine dilatazione per vestras litteras (...) ⁵ quibus utimur, consignatas nobis rescribere debeatis, presentibus in specie [reportatis penis]¹ sub premissis. Datum Chanadini, die dominica videlicet in octava Omnium Sanctorum, [anno Domini]¹ etc. XXXIII.

Ego Jacobus Michaelis notarius in premissis.

Verso: Circumspectis et religiosis viris, dominis Johanni de Remethe et Michaeli de Egerzegh [ecclesiarum plebani]¹ nobis in Christo (...) ⁶ commisso.

1. Actul original deteriorat și ilizibil. Întregit după copia lui Fekete Nagy Antal.
2. Pată de umezeală, cca. 5 cm șters în original.
3. Pată de umezeală, 10 cm șters.
4. Pată de umezeală, 9 cm șters.
5. Pată de umezeală, 7 cm șters.
6. Șters în original.

X

12 noiembrie 1433¹, Remetea

Original: MOL Dl. 56616, hârtie, pe verso, se păstrează fragmente a două peceti inelare de închidere.

Copie: MOL, P 1732 Fekete Nagy Antal hagyatéka, 1 tétel, 1 csomó, *Temesi bánság oklevéltára 1431-1440*, 761.

Salutatione subiectiva animi obsequendi premissa, immo orationes pias ac devotas in filio virginis gloriose. Honorabilis vir, domine noster honorande. Litteras vestre dominationis, videlicet commisionales seu amonitionales nobis porrectas sumpma cum reverentia suscipientes et in eisdem nobis iniunctis humiliter obedientes absque crastinatione accessimus magnificum virum dominum Danch de Machedonia amoniumus contra et adversus nobiles viros Ladislaum, Nicolaum et Frankonem filios Hym de Remethe immo ambas partes amonimus et induximus, ut ipse partes prenotate iuxta continentias omnium litterarum vestrarum super lites ipsorum contra se invicem confectarum et emanatarum pro rehabendis eorum iuribus ad octavum diem littere vestre emanacionis. Scripta in Remethe feria quinta proxima ante festum beati Bricii confesoris.

Johannes et Michael ecclesiarum plebani de Remethe et de Egerzegh oratores pro vita vestra pariter et salute etc.

Verso: Honorabili viro domino Alberto canonico et vicario ecclesie Chanadiensis domino et patri ipsorum honorando presentetur.

1. În regestele diplomelor medievale ale regatului ungar, publicate în varianta electronică pe CD, documentul de față este datat în intervalul 1360-1370 (vezi nota de la doc. VI).

XI

16 noiembrie 1433, Cenad

Original: MOL Dl. 54833, hârtie, pecete inelară aplicată în ceară verde sub text.

Copie: MOL, P 1732 Fekete Nagy Antal hagyatéka, 1 tétel, 1 csomó, *Temesi bánság oklevéltára 1431-1440*, 762-763.

Albertus archidiaconus Themesiensis, canonicus et vicarius ecclesie Chanadiensis in spiritualibus generalis. Memorie commendamus,

quod quamquam magnificus Danch de Maczadonia in causam attractus adversus nobiles Ladislaum, Nicoalum et Frank filios Stephani filii Petri dicti Him de Remethe ac alios, quos presens tendit negotium, actores in aquisitione dotis et rerum parafernaliu[m] ac quarundam expensarum in cursu eiusdem cause perincidentalem sententiam adiudicatoriam iuxta continentiam aliarum litterarum nostrarum exinde confectarum in dominica proxima post festum Sancti Martini episcopi, scilicet ipso dies fuisset iuridica alias die imediate sequenti respondere ac iuxta conscientiosam moderationem eorundem actorum in termino per nos deputato eisdem de eisdem expensis satisfacere debuisset, interveniente tamen proborum hominum compositiva petitione prefatus Ladislaus filius Stephani dicti Hym in sua ac dictorum aliorum fratrum suorum personis auctoritate procuratoria eandem causam cum huiusmodi sua serie in eadem statu ac secundum diem festi Epiphaniarum Domini proxime venturi prorogavit eo modo, quod ipse magister Danch personaliter ipso secundo die Epiphaniarum Domini in possessione Gertyanus¹ una cum eisdem Ladislao et aliis filiis Hym vel altero eorum debeat comparere et per assumptionem mutuam bonorum hominum compactatorum et pacis zelatorum tam de actione, quam de expensarum moderatione coram discretis dominis de Remethe predicta et de Kwuesd plebanis nostris in hac parte commissariis, quibus per presentes ad id transire iubemus, debebunt concordare tale sub gravamine, quod si qua partium ad diem prefixtum in dicta Gertyanus non comparuerit, tunc actor sua iura eo facto ipsa causa amitteret, idem quoque magister Danch pro non comparentis in tota actione eorundem actorum et expensarum moderatarum solutione sua sola legitima monitione addenda convinceretur eo facto. Qui si in loco et termino predictis concordare non valerent, ex tunc octavo die eiusdem festi Epiphaniarum Domini idem magister Danch personaliter, iidem etiam actores aut eorum alter pro eisdem coram nobis ad recepiendum sententiam deffinitivam in omnibus et singulis premissis recepturi debebunt comparere, in casu vero, quo aliquis ex dictis actoribus personaliter comparere nequiret, tunc eorum procurator in corporali actione valeat procedere in moderatione et ponderatione earundem expensarum, iidem magister Danch et procurator eorundem actorum unum alium terminum congruum valeant deputare ad personalem presentiam

comparendi. Cuius autem totalis processus et concordie seriem per eosdem nostros commissarios volumus nobis suo modo rescribi, presentibus in specie reportatis sub excommunicatione pena. Datum Chanadini feria secunda proxima ante festum sancte Elisabeth vidue, anno Domini millesimo quadringentesimo XXXIII.

Ego Jacobus Michaelis notarius in premissis.

1. Gherteniș, județul Caraș-Severin.

XII

17 ianuarie 1434, Cenad

Original: MOL Dl. 54852, hârtie, pecete inelară aplicată în ceară verde sub text.

Copie: MOL, P 1732 Fekete Nagy Antal hagyatéka, 1 tétel, 1 csomó, *Temesi bánság oklevéltára 1431-1440, 770-772.*

Albertus archidiaconus Themesiensis canonicus et vicarius ecclesie Chanadiensis. Damus pro memoria, quod quamvis causa inter egregios Ladislaum, Nicolaum et Frank filios condam Stephani filii Petri dicti Hym de Remethe actores ac magnificum Danch filium Symonis de Maczadonya in causam attractum pretextu quarundam iurium parafernaliu[m] condam domine Katherine consortis videlicet condam Andree similiter Danch de eadem Maczadonya avariis prerogationum cautelis ad diversos terminos iuridicos, tandem vero ad octavum diem festi Epiphaniarum Domini proxime preteriti in statu respondendi ad actionem eorum actorum fuisset deventa pariter et prorogata, ipso itaque termino occurante et nobis in loco nostro solito ad reddenda iura causantium pro tribunali sedentibus pro prefatis actoribus nobili Thoma de Egerzagh cum procuratoriis litteris capituli eiusdem Chanadiensis, pro ipso vero reo magistro Gerardo presbitero rectore altaris sancti Gregorii papae in dicta ecclesie Chanadiensis fondati cum simili procurationis mandato coram nobis in iudicio comparendo iamdictus Thomas procurator nomine prefatorum actorum exhibuit et produxit quasdam litteras patentes vim et formam obligationis infrascripte in se continentem in se videlicet, quod alias prefatus Ladislaus filius Hym personaliter, pro aliis vero fratribus suis auctoritate procuratoria se et suos fratres, antelatum etiam magistrum Danch Nicolaum dictus Zeremi similiter procuratoria virtute taliter

obligasset, ut eadem partes secundo die festi prefate Epiphanie Domini in possessione Gertyanus communi scilicet loco ad concordandum super premisa actione per proborum hominum per easdem partes electorum compositionem personaliter debent convenire, in casu vero, quo iidem actores vel alter eorum pro aliis in huiusmodi communi loco non comparent, totalem eorum actionem eo facto amitterent, idem etiam magister Danch pro no comparentia personali in totali actione eorundem actorum conviceretur solaque legitima monitione deberet (...)¹ expostafact. Quibus perceptis annotatus procurator rei mox allegando retulit, quod si ipsa allegatio per prefatum Nicolaum procuratorem seu (...)¹ que in persona eiusdem rei secuta fuit omnino salva scientia et sine consensu ac annuentia ipsius fuit, pro eum idem reus, pro ut diebus (...)¹ eundem Nicolaum procuratorem suum et totam seriem obligationis predictae coram nobis, notarioque nostro publico et testibus idoneis cum solitis oneribus personaliter revocasset. Sic nunc ipse in persona eiusdem prelibatum Nicolaum procuratorem et totalem eius obligationis seriem cumoneribus iuxta regni et sedis nostre consuetudinem in talibus observari solitis et consuetis revocaret, proutque melius et efficacius potuit, revocavit. Cumque nos unacum nostris coassessoribus legitimam et admittendam decrevissemus, pretitulatus actorum procurator petebat partem adversam ad actionem eorundem actorum respondere. Quibus perceptis procurator eiusdem rei allegando adhec retulit eo modo, quod prefate res parafernales non solum memoratos actores, sed plures de eorum genealogia concernerent, pro eo omnes et sigulos tales, quos scilicet talismodi res parafernales tangere vel quibus pertinere dinoscerentur, iidem actores penes se iuridice aquirant, provocent et statuunt, his addictis et statutis ad dictam actionem actorum promptus esset et paratus respondere ac de quibusdam expensis iuxta contenta aliarum litterarum nostrarum incidentaliter adiudicatoriarum per eosdem actores date iuramento moderandi in termino per nos eidem dato planariam satisfactionem inpendere. Nos igitur auditis omnibus et singulis productis, propositis, allegatisque et replicatis videntes et acceptantes per omnia utrumque procuratores predictorum actorum genealogialibus fratribusque et quos prescriptum tangit negotium, penes se invenire et statuere ad actionemque eorum eiusdem rei responsione et ipsarum expensarum per dictos actores iuramentali moderatione terminique solutionis earundem deputationem coram nobis et non alias octavam diem festi beati Georgi martiris

proxime venturam duximus deputandum, tempore autem medio, si eadem partes concordare voluerint et potuerint, ad id nostrarum iudicarium consensum prebuimus. Salvo nostro iure iudiciario. Datum Chanadini quinto die termini prenotato anno Domini millesimo quodrigentesimo XXXIII°.

Ego Jacobus Michaelis notarius in premissis.

1. Ilizibil.

XIII

7 mai 1434, Cenad

Original: MOL DI. 54867, hârtie, pe verso, pecete inelară aplicată .

Copie: MOL, P 1732 Fekete Nagy Antal hagyatéka, 1 tétel, 1 csomó, *Temesi bánság oklevéltára 1431-1440, 792-793.*

Albertus archidiaconus Themesiensis
canonicus et vicarius ecclesie Chanadiensis

Damus pro memoria, quod quamvis causa inter egregios Ladislaum, Nicolaum et Frank filios condam Stephani filii Petri dicti Hym de Remethe, uti actores ab una, ac magistrum Danch de Maczadonia tamquam in causam attractum ab altera partibus de quibusdam rebus parafernalis quondam domine Katherine consortis videlicet condam Andree Danch de dicta Maczadonia coram nobis vertebatur, iuxta contenta aliarum litterarum nostrarum prerogatoriarum ad octavam diem festi beati Georgi martiris nunc proxime preteritum fuisset prorogata, ita videlicet, quod in ipso termino predicti actores omnino hos, quos de earum genealogia dicte rei parafernalis concernent, penes se iuridice debuissent (...)¹, producere et statuere, ipseque magister Danch ad eorum actorum actionem respondere, ipso itaque termino adveniente coram nobis in loco nostro solito ad reddendum iura causantium pro tribunali sedentibus pro dictis actoribus Johannes dictus Kwrey de Gertyanus cum litteris procuratoriis capituli eiusdem Chanadiensis, pro dicto vero domino Danch magister Gerardus presbiter rector altaris beati Gregorii papae de eodem Chanadino cum simili procuratoris mandato coram nobis in iudicio comparuerunt et quia iamdictus procurator eorundem actorum de generatione et stirpe

ipsorum actorum non plures, quam antedictos Ladislaum, Nicolaum et Frank ac quandam fratrem eorundem Basy dictum de Egerzegh super vivere asserebat, ipsoque Basy non comparente et dictam causam non prosequente, tamen de directa medietate predictarum rerum parafernaliū ipsi actoribus petebat iustitiam et iudicium impertiri, memoratusque procurator ipsius rei certas superstites et posteritates prescripte condam domine Katherine allegavit supervivere preter prenominatos actores et fratrem eorundem, quibus plus aut equali iure eadem res parafernales deberent congruere idemque in termino per nos dando sollempniter posse comprobare allegabat. Nos igitur his perceptis procuratoreque prefatorum actorum acceptante iudicando commisimus, ut prenominatus dominus Danch octavo die festi beati Johannis baptiste proxime venturi hoc, quod dicte posteritates antedictae condam domine Katherine preter prenominatos actores et fratrem eorundem Basy dictum sint superviventes certis documentis aut litteralibus instrumentis debeat comprobare, ut tandem his visis merum iudicium et plenam iustitiam facere valeamus partes inter prenotatas. Datum Chanadini secundo die festi Ascensionis Domini, anno etc. eiusdem XXXIII.

Verso: Pro nobilibus Ladislao, Nicolao, et Frank filiis condam Stephani filii Petri dicti Hym ac nobili domina relicta condam Emericii similiter Hym de Remethe actoribus contra magistrum Danch de Maczadonia in causam attractum ad octavum diem festi sancti Johannis baptiste nunc venturi modo introscripto prorogatoria.

1. Ilizibil.

XIV

7/14 iulie¹ 1434, Cenad

Original: MOL DI. 54877, hârtie, pecete inelară aplicată în ceară verde sub text.

Copie: MOL, P 1732 Fekete Nagy Antal hagyatéka, 1 tétel, 1 csomó, *Temesi bánság oklevéltára 1431-1440*, 795-796.

Stephanus cantor et canonicus ecclesie Chanadiensis locisque eiusdem vicarius in spiritualibus per capitulum deputatus et causarum auditor generalis viris discretis Michaeli de Remethe et Johanni de Dobaz

ecclesiarum plebanis sinceram in domino caritatem. Quia egregii Nicolaus filius Petri de Machadonya et alter Nicolaus filius eiusdem iuxta contenta aliarum litterarum monitorialium venerabilis viri Alberti archidiaconi Themesiensis et concanonici nostri in officioque vicariatus nostri predecessoris nobilibus viris Ladizlao, Nicolao et Frank filiis condam Stephani filii Petri dicti Hym ac nobili domine Anne relicte condam Emericii similiter Hym dicti de Remethe de quibusdam dote et rebus parafernaliibus eisdem iuxta regni consuetudinem et vigoribus quarundam litterarum obligatarum eiusdem domini Alberti vicarii ad spontaneam fassionis prafatorum utriusque Nicolai emanatarum octavo die festi beati Johannis baptiste proxime preteriti coram eodem domino Alberto vicario satisfacere debuissent et quia ipso octavo occurrente memorati uterque Nicolaus de prefatis dote et rebus parafernaliibus iuxta seriem vestrarum monitionum relatorie nobis reportatarum minime satisfecissent, prefati domini Alberti vicarii et vestris monitionibus (...) ² iuxta iuris rigoremque ad instantiam prefatorum Ladislai, Nicolai et Frank contra antelatos utrumque Nicolaum ad ulteriora visum fuit procedendum. Ideo vobis et vestrum utrique in virtute sancte obedientie et sub excommunicationibus pena iniugimus, quatenus mox habitis presentium notiis accedendo prelibatis utroque Nicolao et eorum iobagionibus ecclesiasticum interdictum inponatis tam diu duraturum, quousque prefato Ladizlao et aliis predictis de huiusmodi dote et rebus parafernaliibus hic coram nobis satisfecerint cum effectu aut aliud a nobis superinde habuitis in mandatis. Seriem autem executionis vestre prout expediens fuerit, nobis vestris in litteris rescribatis presentibus in specie remissis. Datum Chanadini feria quarta infra octavas festi Visitationis Marie, anno Domini millesimo quadringentesimo tricesimo quarto.

1. În regestele diplomelor medievale ale regatului ungar, publicate în varianta electronică pe CD, documentul de față este datat în 7 iulie iar în copia din fondul Fekete Nagy Antal în 14 iulie datorită interpretării diferite a calendarului în funcție de adverbul *infra*.

2. Ilizibil.

XV

22 februarie 1435, Cenad

Original: MOL Dl. 54909, hârtie, pecete inelară de închidere, aplicată în ceară verde sub text.

Copie: MOL, P 1732 Fekete Nagy Antal hagyatéka, 1 tétel, 1 csomó, *Temesi bánság oklevéltára 1431-1440*, 801-804.

Albertus archidiaconus Themesiensis, canonicusque ecclesie Chanadiensis, nec non per honorabile capitulum eiusdem sede vacante vicarius in spiritualibus ac causarum auditor generalis. Universis et singulis dominis abbatibus, proribus, prepositis, decanis, archidiaconis, scolasticis, cantoribus, sacristiariis, succentoribus, tam cathedralium, quam collegiatarum canonicis, parochialium, conventualium et regularium rectoribus ecclesiarum et loca tenentium eorundemque ac quibuscunq[ue] monasteriorum, ordinum et quorumcunq[ue] generalibus provincialibus, ministeriis, vicariis, custodibus, gwardianis, commendatoriis, preceptoribus, monachisque et fratribus quorumcunq[ue] hospitalium locorum et domorum exemptis et non exemptis, nec non decanis, ruralibus et officialibus archidiaconatum, ceterisque prebiteris curatis et non curatis, vicariis perpetuis, capellanis et altaristis tam regularium, quam secularium clericis, notariis et thabellionibus publicis, quibuscunq[ue] per diocesim pretactam Chanadiensem ac alias utilibet constitutis et existentibus et presertim ac specialiter circumspectis et discretis viris dominis Stephano de Themeswar, eiusdemque loci nostro vicearchidiacono, Demetrio de Vyneph ac Georgio de Cheri et Michaeli de Toti ac aliis plebanis, aliarum ecclesiarum parochialium inibi circumiacentium rectoribus singulisque personis dyocesis pretacte Chanadiensis ac omnibus et singulis, quorum interesse vel intererit et quos infrascriptum tangit negotium seu tangere poterit quolibet in futurum quibuscunq[ue] nominis conseantur¹ et quorum fulgeant dignitate salutem et mutuam in domino caritatem et presentibus fidem indubiam adhibere ac mandatis nostris in infrascriptis firmiter obedientibus. Noveritis quod dudum nota et exorta coram nobis et in nostro tribunali causa et materia questionis inter nobiles Ladislaum, Nicolaum et Frank filios Stephani filii Petri dicti Hym ac nobilem dominam relictam Emericii similiter Hym item Ladislaum, Basy, Thomam et Emericus filios dicti Hym de Egerzegh in causam attractos ac

nobilem Georgium dictum Daan de Dobaz actorem et in processu ipsius cause predicti Ladislaus, Nicolaus et alii prenominati per nostras alias certi tenoris litteras excommunicati extitissent, in quaquidem excommunicatione prefati in causam attracti animo insurato per nonnulla tempora extiterint et permanserunt sordati in anime ipsorum detrimentum et derogamen valdemagnum. Nos igitur ad instantiam predicti Georgii filii Daan actoris immo exigente iustitia contra predictos in causam attractos ipsorum contumacia et rebellionem exigente ad aggravationis sententiam procedere volentes, vos singuliset utrum quelibet in solidum menemus, et ortamus in domino, immo vobis et cuilibet vestrum per se singillatim virtute sancte obedientie et sub excommunicationis pena, quam vos et vestrum quemlibet huiusmodi nostrum mandatum exequi nolentes fecimus in his scriptis firmiter precipiendo mandamus, quatenus antefatos excommunicatos adhuc de supehabundandi amoneatis et inducatis, ut ipsi infra quindecim dierum spatia a die huiusmodi vestre monitionis computandorum ipsi actori super ipsosmet servatis servandis elucratis satisfaciant aut alis cum eodem componant debito cum effectu coram vobis, qui si facere contempserint, extunc vestris in ecclesiis singulis diebus dominicis et festivis infra misarum sollempnia dum in eisdem ad divina audienda populi convenerit multitudo pulsatis campanis accensisque candellis et demum extinctis in signum dampnationis eterne in terra proiectis et conculcatis sic excommunicatos et in posterum aggravatos publice denunciatis et denunciari faciatis inhibendo omnibus et singulis utriusque sexus hominibus, presertim familiaribus et servitoribus eorundem ac aliis quolibet ad ipsos pertinentibus, demptis hominibus a iure admissis sub eadem excommunicationis pena, quibus et nos sex dierum canonica monitione premissa a die vestre monitionis et inhibitionis immediate sequentium computandorum inhibemus, ut ipsi familiares et servitores a familiaritate et servitio ceterique Christi fideles autriusque sexus homines a participatione et communione dictorum denunciatorum et aggravatorum penitus et omnino desistant et quelibet eorum desistant modo premissis nec cum eis serviendo, familiando loquendo, stando, sedendo, ambulando, salutando, hospitando commedendo, bibendo, loquendo, cibum, potum, aquam ignem, aut sal prestando vel alia quecumque vite vel victus necessaria seu alia humanitatis solatia prebendo, quosquidem in

causam attractos nos per hanc nostram diffinitivam sententiam aggravamus eorum exigente contumacia, in omnibus premissis declaramus et decernimus fore aggravatos nostra per hec scripta. Volumus etiam sub penis premissis, ne aliquis eorundem Christi fidelium dictis excommunicatis et agravatis quamdiu in huiusmodi rebellione pertiterint super debitis quoruncumque aut aliis negotiis in foro ecclesiastico vel seculari respondere presumpant vel iudicio cum eisdem astare debeant, sed eisdem omnis iuris ordo et et actus iudicialis precludatur et penitus denegetur, nec eorum testimonio stetur aut fides exhibiatur, ipsi tamen aliis omnino respondere teneantur, nec non ab omnibus actibus et Christi fidelium participatione secludantur, denec et quousque spiritu sanioris consilii ecclesie voluntatem ac reconciliationis gratiam receperint ac debitam et plenariam de his, in quibus sunt convicti ac super quibus contra ipsos agitur, ipsi actori coram nobis impenderint satisfactionem cum effectu, contra tales autem, qui ab eorum communionem seu participationem non cessaverint, post insinuationem nostram prehabitam eis factam exnunc prout extunc et extunc prout exnunc sententiam excommunicationis preserimus per presentes et etiam promulgamus inutiliter, volentesque nichilominus et committentes penis sub predictis, ut omnes et singulos sic monitos et cum eisdem excommunicatos et aggravatos participantes lapso predictarum sex dierum termino in vestris ecclesiis ubique excommunicatos fore pronuncietis et ab aliis denunciari faciatis tamdiu quousque ecclesie paruerint mandatis et absolutionis beneficium superinde a nobis meruerint obtinere aut aliud desuper a nobis habueritis in mandatis, tandem vero omnia et singula, que in premissis duxeritis facienda, prenotatis terminis elapsis nobis vestris litteris mediantibus conscientiose rescribatis. Presentibus in specie remissis penis sub premissis. Datum Chanadini in festo cathedre sancti Petri apostoli, anno Domini millesimo quadringentesimo tricesimo quinto.

Ego Jacobus notarius in premissis.

1. Lecturã nesigurã.

XVI

12 martie 1435, Cenad

Original: MOL Dl. 54915, hãrtie, pe verso, pecete inelarã de închidere, aplicatã în cearã verde.

Copie: MOL, P 1732 Fekete Nagy Antal hagyatéka, 1 tétel, 1 csomó, *Temesi bánság oklevéltára 1431-1440*, 807-808.

Albertus archidiaconus Themesiensis
canonicus et vicarius ecclesie Chanadiensis

Viri discreti, amici nobis in Christo gratis. Noveritis, quod per nobilem virum Joseph Orrus de Zewles familiarem egregii Nicolai filii Petri de Maczadonia in persona eiusdem domini sui fuit expositum, quod ad oppidum suum Kwuesdi et pertinentias ipsius interdictum ecclesiasticum ad instantiam filiorum Hym de Remethe auctoritate nostra foret impositum, de quo nos non plene recordamur, ob quam causam ipsum interdictum sit impositum, ideo vestris discretionibus in virtute sancte obedientie et sub excommunicationis pena firmiter precipiendo mandamus, quatenus visis presentibus ad dictas filios Hym accedendo ipsis comitatis, ut ipsi ipsarum litteralia instrumenta dictum interdictum ecclesiasticum concernentia omnia ad octavam diem medii quadragesime proxime venturi nobis in specie exhibere et presentare teneantur. Medio autem tempore dictum interdictum ecclesiasticum a iobagionibus eiusdem magistri Nicolai filii Petri tam in dicto oppido Kwesdi, quam in suis pertinentiis ac alias impositam revocavimus et revocamus per presentes, visis autem eisdem litteralibus instrumentis, quod iuris fuerit, in causa eadem faciemus, per eundemque egregium dominum Nicolaum fuit nobis intimatum a pretacto nuntio, ut ipse cum suis prelibatis adversariis principalibus tempore intermedio vellet concordare hic coram nobis, ubi vero secus sua dominatio faceret, tunc prefatos nobiles filios Hym ipsorum iuribus nullo modo privare et destitui iure dictante volumus. Presentes post vestram debitam executionem premissorum et quid in premissis faceretis, nobis rescribendo et presentibus in specie remittendo penis sub premissis. Datum Chanadii in festo sancti Gregorii pape, anno Domini etc. XXX° quinto.

Verso: Viris discretis dominis N. de Helemba ac N. de Gertyanus ecclesiarum plebanis amicis nobis in Christo gratis, item Gregorio de Kwesdi ecclesie plebano commisso.

**ALBERTUS ARCHIDIACONUS
THEMESIENSIS.
ENTRE LE POUVOIR TEMPOREL ET
CELUI SPIRITUEL**

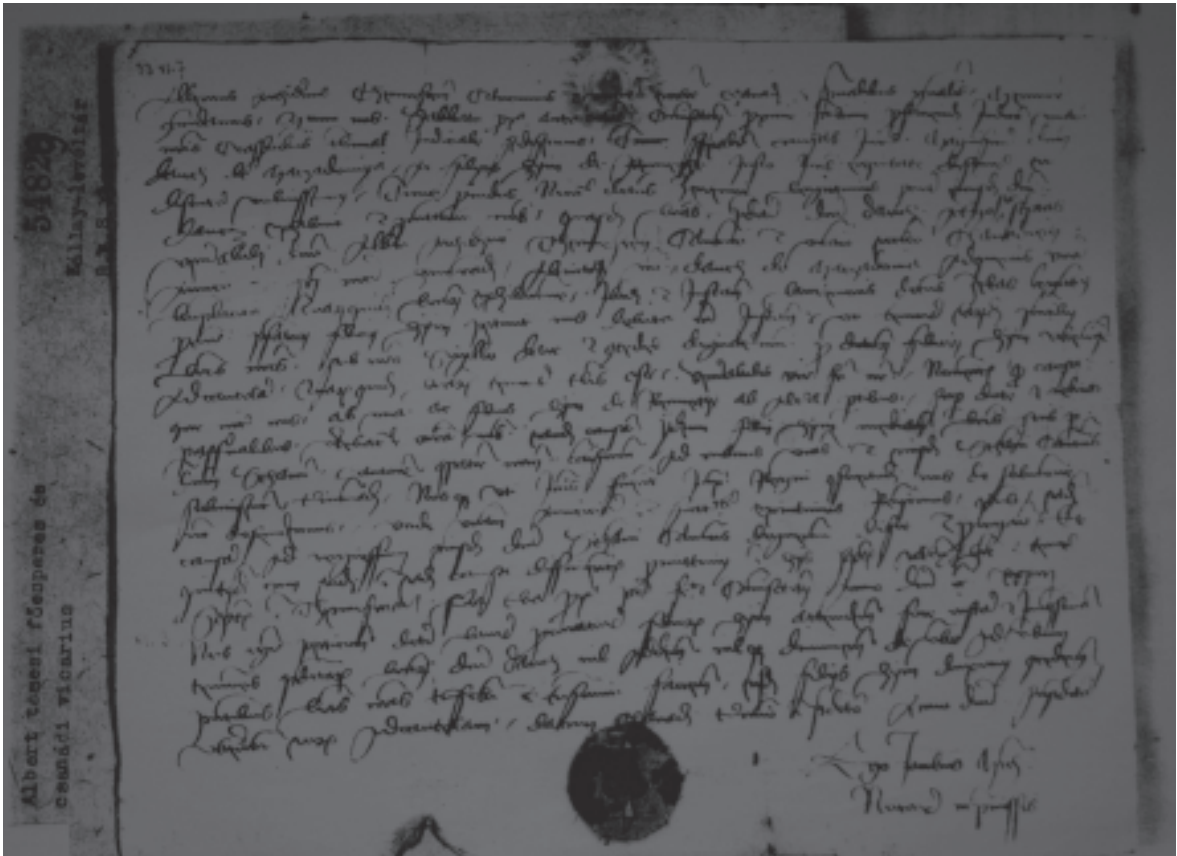
Résumé

Dans cette étude-ci nous avons essayé le relevage de la sphère de compétence et des attributions de Albert, archiprêtre de Timis (1427-1445) et vicaire de la diocèse de Cenad (1433-1437). L'institution correspondante trouve son origine dans les premiers siècles de l'église chrétienne, mais celle-ci arrive à son maximal développement pendant les XIIe XIVe siècles. Jusqu'au Concile de Trento l'autorité des archiprêtres concourait celui des évêques territoriaux. De cette catégorie ecclésiastique étaient élus les vicaires des diocèses, dans le cas qu'il s'avérait nécessaire la résolution des quelques problèmes difficiles dans l'évêché ou pour couvrir le manque d'un titulaire de cette fonction.

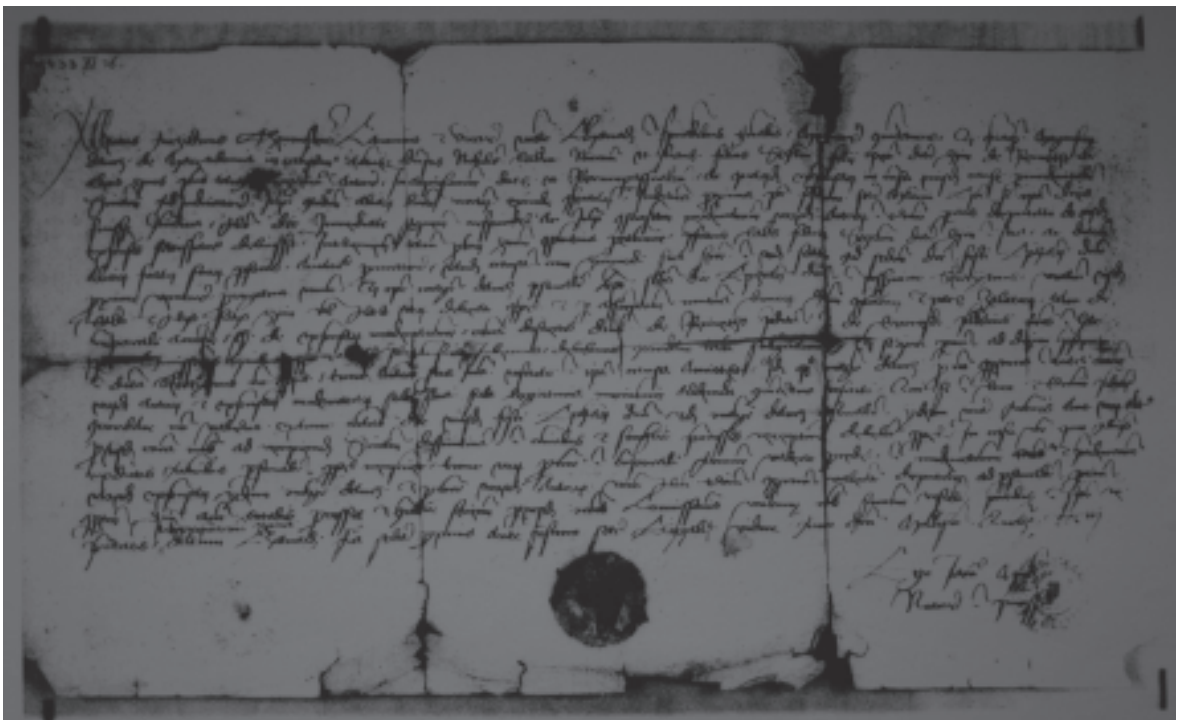
L'évêché catholique de Cenad, comme toutes les institutions de ce type de Hongrie, a connu toutes les deux offices ecclésiastiques. Albert a été le 9e archiprêtre de Timiș, le plus important office paroissial de cette zone, qui a réussi d'accumuler même la fonction de vicaire de l'évêché dans l'année 1433. Sa nomination en qualité de vicaire est liée de la solution d'un conflit d'entre deux familles de nobles – Himfy et Dáncs. Des 18 actes restés du période de son vicariat, 17 ont liaison avec la médiation de ce conflit. L'échec de sa médiation détermina Albert d'excommunier la famille Himfy en 1435, ce fait étant l'un des plus rares cas de ce genre connu en Banat. Après l'occupation de l'office diocésain par Petru, parent de la famille Himfy, l'autorité de Albert est sévèrement diminuée. Jusqu'à sa mort, en 1445 ou 1446, celui-ci apparaît d'une manière épisodique dans quelques documents.

Son importance réside du fait que de cet archiprêtre nous ont parvenu un important nombre de documents, gardés jusqu'à présent, nous offrant ainsi des repères précises concernant ses compétences spirituelles et temporelles.

2. DL. 54829

3. DL. 54833